

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarný výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Chaos – vzpomínky: hranice mezi iluzí a realitou.

Aneta Sudolská

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Davida Jedličky, Ph.D., s použitím pramenů uvedených v seznamu literatury a zdrojů informací.

V Olomouci .....

Podpis .....

Poděkování

Ráda bych vyjádřila upřímné poděkování vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Davidu Jedličkovi Ph.D. za neocenitelnou pomoc a vedení. Jeho odborné rady, konstruktivní připomínky a trpělivost byly pro mne nesmírně cenné a pomohly mi dosáhnout mých stanovených cílů.

Velmi si vážím jeho času a úsilí, které věnoval do mé praktické části. Jeho podpora mě motivovala k tomu, abych se neustále zlepšovala a dosáhla nejlepšího výsledku.

Anotace

Jméno a příjmení:	Aneta Sudolská
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Davida Jedličky Ph. D
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Chaos – vzpomínky: hranice mezi iluzí a realitou.
Název v angličtině:	Chaos – memories: the border between illusion and reality.
Zvolený typ práce:	Bakalářská práce (praktická malba)
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na komplexní analýzu procesů úpravy vzpomínek a fungování lidského myšlení. Hlavním cílem bylo detailně prozkoumat, jakým způsobem lidský mozek pracuje se vzpomínkami, včetně rozdílů mezi krátkodobou a dlouhodobou pamětí a rizik s nimi spojených. Práce také poskytuje ucelený přehled o technologickém pokroku v oblasti manipulace lidské mysli a etických otázkách, které s tím souvisejí. Výsledkem mé práce je soubor čtyř obrazů vytvořené kombinovanou technikou akrylových barev a sprejů. Součástí je také popis jednotlivých obrazů a jejich fotodokumentace.
Klíčová slova:	Iluze, malba, paměť, projekty, vzpomínky
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on a complex analysis of the processes of memory processing and the functioning of human thought. The main aim was to examine in detail how the human brain works with memories, including the differences between short-term and long-term memory and the risks associated with them. The work also provides a comprehensive overview of technological advances in the manipulation of the human mind and the ethical issues involved. The result of my work is a set of four paintings created using a combined technique of acrylic paint and spray paint. Also included is a description of each painting and photographic documentation.
Klíčová slova v angličtině:	Illusion, memories, memory, painting, projects
Přílohy vázané k práci:	Obrazová příloha
Rozsah práce:	42
Jazyk práce:	Český

Obsah

1. Úvod	7
2. Lidské myšlení a ukládání vzpomínek.....	8
2.1 Fáze ukládání vzpomínek:	9
2.2 Kódování:.....	9
2.3 Skladování:	9
2.4 Vybavování:	9
2.5 Typy paměti:.....	9
2.6 Mechanismy kódování a vybavování vzpomínek:	10
3. Ovlivňování lidského myšlení	11
4. Zkreslení lidských vzpomínek	13
5. Vliv násilí na myšlenkové procesy	14
5.1 Posttraumatická stresová porucha (PTSD)	14
5.2 Změny ve struktuře a funkci mozku	14
5.3 Vliv na paměť a rozhodování.....	14
6. Selektivní paměť.....	15
6.1 Udržení pozitivního sebeobrazu:.....	15
6.2 Vliv emocí:	15
6.3 Současná přesvědčení:	15
6.4 Příklady selektivní paměti:	15
6.4.1 Vztahy:.....	15
6.4.2 Historické události:.....	16
6.4.3 Osobní úspěchy a selhání:	16
7. Psychologie sebeklamu	17
7.1 Mechanismy sebeklamu	17
7.1.1 Ochrana sebeobrazu:	17
7.1.2 7.1.2 Emoční regulace:	17
7.1.3 Kognitivní disonance:	17
8. Vnímání iluze a reality	18
8.1 Iluze v krátkodobé paměti.....	18
8.2 Mechanismy vnímání a paměť	19
8.3 Příklady propojení vnímání a paměti:	19
9. Vědecké projekty zaměřené na změnu mysli a paměti.....	21
10. Téma lidské mysli a paměti ve výtvarném umění	24

10.1	Surrealismus	24
10.2	Symbolismus.....	25
10.3	Moderní a současné umění	26
11.	Výběr tématu.....	28
12.	Technologický postup.....	31
13.	Skici.....	32
14.	Malby.....	34
14.1	Obraz č. 1. - Začátek experimentu.....	34
14.2	Obraz č. 2. – Lidský subjekt 1	35
14.3	Obraz č. 3. – Lidský subjekt 2	36
14.4	Obraz č. 4. – Konec experimentu	37
15.	Závěr	38
16.	Zdroje	39
17.	Seznam obrázků	42

1. Úvod

Bakalářská práce se věnuje tématu úpravy vzpomínek – chaos. Vzpomínky mohou být pouze iluzí reality, ne skutečností. S využitím mediálních technologií, jako záznam vzpomínek. Může se jednat o vzpomínky pozměněné, vyměněné s někým jiným nebo na ně můžeme zapomenout. Jedná se tedy o svět, který doopravdy nepoznáme. Práce se zabývá procesy úpravy vzpomínek a fungováním lidského myšlení. Podrobně zkoumá, jak lidské myšlení funguje a jak pracuje se vzpomínkami, přičemž se zaměřuje na různé typy paměti, jako je krátkodobá a dlouhodobá paměť, a na rizika s nimi spojená. Práce dále popisuje jednotlivé fáze ukládání vzpomínek, včetně procesů jako je skladování, kódování a vybavování vzpomínek. Zabývá se také možnostmi, jak lze lidské myšlení a paměť ovlivnit, a zkoumá způsoby, jak mohou být lidské vzpomínky zkreslené.

V rámci práce je popsána selektivní paměť a vliv emocí na tento typ paměti. Dále se zabývá psychologií sebeklamu a mechanismy, které k sebeklamu vedou. Jedna z kapitol je věnována vnímání iluze a reality ve vztahu k paměti. Poslední kapitola se soustředí na vědecké projekty zaměřené na změnu mysli a paměti. Zahrnuje historické projekty, jako je projekt MK-Ultra z doby druhé světové války, až po moderní projekty současnosti. Práce tak poskytuje komplexní pohled na procesy lidského myšlení a paměti, zkoumá různé faktory, které je ovlivňují, a rozebírá historické i současné snahy o jejich modifikaci.

Praktická část této bakalářské práce se zaměřuje na vizuální interpretaci tématu úpravy lidské paměti a vzpomínek prostřednictvím malby. Cílem je prozkoumat, jak různé faktory, jako jsou emoce, sebeklam a vnější vlivy, mohou ovlivňovat naše vzpomínky a jak lze tyto procesy zachytit a vyjádřit pomocí uměleckého média. Malba jako médium nabízí širokou škálu výrazových prostředků, které umožňují vizualizovat složitost lidské paměti. Pomocí různých technik, jako je vrstvení barev, použití textur, kontrastů a dynamických kompozic, je možné vytvořit obrazy, které nejen esteticky oslovují diváka, ale také ho přimějí k zamyšlení. Následně se přesunu k popisu vlastního uměleckého procesu, včetně inspirace, výběru technik a materiálů, a postupů při tvorbě jednotlivých maleb. Tato část práce bude ilustrována konkrétními příklady a obrazovou dokumentací, které poskytnou náhled do mého tvůrčího procesu.

2. Lidské myšlení a ukládání vzpomínek

Lidské myšlení a ukládání vzpomínek jsou komplexní procesy, které jsou studovány v rámci kognitivní vědy a neurověd. Myšlení zahrnuje různé mentální procesy, jako je vnímání, uvědomění, řešení problémů a rozhodování. Tyto procesy jsou realizovány prostřednictvím komplexní interakce neuronů v mozku.¹ Ukládání vzpomínek lze rozdělit do několika fází: kódování, skladování a vybavování. Kódování je proces, při kterém jsou nové informace transformovány do formátu, který může být uložen v mozku. Skladování se týká udržování těchto informací v čase, zatímco vybavování je proces, kdy jsou uložené informace získány zpět do vědomí.²

Existují různé typy paměti, které zahrnují krátkodobou a dlouhodobou paměť. Krátkodobá paměť je schopna udržet omezené množství informací po krátkou dobu, zatímco dlouhodobá paměť může uchovávat velké množství informací po neomezeně dlouho dobu. Rozlišení mezi deklarativní (explicitní) a nedeklarativní (implicitní) paměť je také významné, přičemž deklarativní paměť zahrnuje vědomé vzpomínky na fakta a události a nedeklarativní paměť zahrnuje automatizované dovednosti a návyky.³

Mechanismy kódování a vybavování vzpomínek zahrnují synaptickou plasticitu, což je schopnost synapsí měnit svou sílu. Tento proces je podporován molekulárními a buněčnými změnami v neuronech, které umožňují dlouhodobé potenciování (LTP), jež je považováno za neurobiologický základ učení a paměti.⁴ Celkově lze říci, že lidské myšlení a ukládání vzpomínek jsou výsledkem sofistikované interakce mezi různými částmi mozku a zahrnují jak fyziologické, tak psychologické procesy.⁵

Lidské myšlení a ukládání vzpomínek jsou složité procesy, které jsou předmětem studia v rámci kognitivní vědy a neurověd. Myšlení zahrnuje různé mentální procesy, jako je vnímání,

---

¹ Smith, E. E. & Kosslyn, S. M. (2013). *Cognitive Psychology: Mind and Brain*. Prentice Hall.

² Baddeley, A. (2000). The episodic buffer: a new component of working memory? *Trends in Cognitive Sciences*, 4(11), 417-423.

³ Squire, L. R. (2004). Memory systems of the brain: A brief history and current perspective. *Neurobiology of Learning and Memory*, 82(3), 171-177.

⁴ Bliss, T. V. P., & Collingridge, G. L. (1993). A synaptic model of memory: long-term potentiation in the hippocampus. *Nature*, 361(6407), 31-39.

⁵ Gazzaniga, M. S. (2008). *Cognitive neuroscience: The biology of the mind*. W. W. Norton & Company.

uvědomování, řešení problémů a rozhodování, které jsou realizovány prostřednictvím interakce neuronů v mozku.⁶

2.1 Fáze ukládání vzpomínek:

Ukládání vzpomínek lze rozdělit do tří hlavních fází: kódování, skladování a vybavování.

2.2 Kódování:

Kódování je proces, při kterém jsou nové informace transformovány do formátu, který může být uložen v mozku. Tento proces zahrnuje selektivní vnímání a zaměřování pozornosti na určité aspekty prostředí, které jsou následně převedeny do paměťových stop.⁷

2.3 Skladování:

Skladování se týká udržování těchto informací v čase. Informace jsou uloženy ve formě krátkodobé nebo dlouhodobé paměti. Krátkodobá paměť je schopna udržet omezené množství informací po krátkou dobu, zatímco dlouhodobá paměť může uchovávat velké množství informací po neomezeně dlouhou dobu.⁸

2.4 Vybavování:

Vybavování je proces, při kterém jsou uložené informace získávány zpět do vědomí. Tento proces může být ovlivněn řadou faktorů, včetně kontextu, ve kterém byly informace původně kódovány, a emocionálního stavu jedince.⁹

2.5 Typy paměti:

Existují různé typy paměti, které zahrnují krátkodobou a dlouhodobou paměť. Krátkodobá paměť je schopna udržet omezené množství informací po krátkou dobu, zatímco dlouhodobá paměť může uchovávat velké množství informací po neomezeně dlouhou dobu. Rozlišení mezi deklarativní (explicitní) a nedeklarativní (implicitní) pamětí je také významné.

---

⁶ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

⁷ Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

⁸ Šmahel, D. (2016). Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

⁹ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

Deklarativní paměť zahrnuje vědomé vzpomínky na fakta a události, zatímco nedeklarativní paměť zahrnuje automatizované dovednosti a návyky.¹⁰

2.6 Mechanismy kódování a vybavování vzpomínek:

Mechanismy kódování a vybavování vzpomínek zahrnují synaptickou plasticitu, což je schopnost synapsí měnit svou sílu. Tento proces je podporován molekulárními a buněčnými změnami v neuronech, které umožňují dlouhodobé potenciování (LTP), jež je považováno za neurobiologický základ učení a paměti.¹¹

---

¹⁰ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

¹¹ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

3. Ovlivňování lidského myšlení

Lidské myšlení lze ovlivňovat mnoha způsoby, které zahrnují různé metody a techniky zaměřené na kognitivní procesy, emoce a prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Jedním ze způsobů ovlivňování je kognitivní trénink. Různé formy mentálního cvičení, jako jsou logické hry, hádanky a tréninkové programy zaměřené na paměť a rychlost zpracování informací, mohou zlepšovat kognitivní funkce. Tento přístup je podporován i v české literatuře, kde Koukolík (2007)¹² zdůrazňuje význam aktivního zapojení mozku pro udržení jeho plastických schopností.

Dalším důležitým aspektem je vzdělávání a učení. Kvalitní vzdělávací programy, které podporují kritické myšlení a kreativitu, mohou výrazně ovlivnit způsob, jakým jedinec zpracovává a interpretuje informace. Vzdělávání, které zahrnuje aktivní zapojení a diskusi, může podporovat hlubší porozumění a lepší uchovávání informací.¹³

Emoce a motivace hrají rovněž významnou roli v ovlivňování myšlení. Pozitivní emoce mohou zlepšovat kreativitu a flexibilitu myšlení, zatímco negativní emoce mohou vést ke zúženému fokusu a rigiditě kognitivních procesů. V českém kontextu Vybíral (2000)¹⁴ zkoumal, jak emocionální stavy ovlivňují efektivitu komunikace a rozhodování, což souvisí s širším pochopením lidského myšlení.

Prostředí a sociální vlivy mohou také výrazně ovlivnit myšlení. Interakce s dalšími lidmi, kulturní normy a očekávání mohou směřovat kognitivní procesy určitým směrem. Například Šmahel (2016)¹⁵ analyzuje, jak digitální prostředí a sociální média ovlivňují myšlení a rozhodování, zejména u dětí a dospívajících.

Technologie a digitální nástroje poskytují nové způsoby, jak ovlivňovat a rozvíjet myšlení. Online kurzy, vzdělávací aplikace a simulace mohou rozšiřovat možnosti učení a tréninku, přičemž zdůrazňují význam kritického myšlení a dovedností potřebných pro efektivní využívání těchto technologií.¹⁶

---

¹² Koukolík, F. (2007). *Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy*. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

¹³ Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

¹⁴ Vybíral, Z. (2000). *Psychologie lidské komunikace*. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

¹⁵ Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

¹⁶ Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

Zdravý životní styl, zahrnující vyváženou stravu, pravidelný pohyb a dostatek spánku, je dalším faktorem, který může pozitivně ovlivnit kognitivní funkce. Výzkumy ukazují, že fyzická aktivita a správná výživa mohou podporovat zdraví mozku a zlepšovat kognitivní výkon.¹⁷

Celkově lze říci, že ovlivňování lidského myšlení zahrnuje multidisciplinární přístup, který zahrnuje kognitivní trénink, vzdělávání, emocionální a motivační faktory, sociální interakce, technologie a zdravý životní styl.

---

¹⁷ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

4. Zkreslení lidských vzpomínek

Lidské vzpomínky jsou náchylné ke zkreslování, které může nastat v různých časových obdobích a je ovlivněno různými faktory. Zkreslení vzpomínek může začít ihned po jejich utvoření, a to během procesu konsolidace, kdy jsou nově získané informace pevně ukotvovány v dlouhodobé paměti. Tento proces můžeme zahrnovat změny a modifikace detailů vzpomínek, což může vést k jejich zkreslení.¹⁸ Během několika dnů až týdnů po události může docházet k významnému zkreslení vzpomínek v důsledku interference s novými informacemi. Nové informace, které jedinec získává, mohou ovlivnit dosavadní vzpomínky a přispět k jejich zkreslení.¹⁹ V dlouhodobém horizontu hraje významnou roli proces rekonstrukce vzpomínek, který nastává pokaždé, když se jedinec snaží vzpomenout na určitou událost. Každé vybavování vzpomínky může vést k její modifikaci, což může zahrnovat přidávání nových informací nebo změnu původních detailů. Tento proces je často ovlivněn aktuálním kontextem a emocionálním stavem jedince.²⁰

Experimentální studie naznačují, že vzpomínky mohou být zkresleny i v krátkodobém horizontu, například sugestivními otázkami nebo dodatečnými informacemi, které mohou ovlivnit původní vzpomínky a vést k jejich změně.²¹

Dalším faktorem je proces rekonsolidace, kdy každé nové vybavení vzpomínky může otevřít možnost pro její modifikaci a následné zkreslení. Tento proces zdůrazňuje, že vzpomínky nejsou statické, ale dynamické a neustále se měnící.²²

Lidské vzpomínky jsou náchylné ke zkreslení již od jejich utvoření až po dlouhodobé uchování. Procesy konsolidace, interference, rekonstrukce a rekonsolidace přispívají k tomu, že vzpomínky nejsou přesné kopie minulých událostí, ale rekonstrukty, které mohou být ovlivněny různými faktory.

---

¹⁸ Koukolík, F. (2007). *Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy*. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

¹⁹ Vybíral, Z. (2000). *Psychologie lidské komunikace*. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

²⁰ Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

²¹ Vybíral, Z. (2000). *Psychologie lidské komunikace*. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

²² Koukolík, F. (2007). *Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy*. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

5. Vliv násilí na myšlenkové procesy

Násilí a extrémní stres mohou výrazně ovlivnit lidské myšlení a kognitivní funkce. Výzkum v této oblasti ukazuje několik klíčových mechanismů, jak násilí mění myšlenky a chování jednotlivců.

5.1 Posttraumatická stresová porucha (PTSD)

Násilné zážitky mohou vést k rozvoji posttraumatické stresové poruchy (PTSD), což je stav, který ovlivňuje emoce, paměť a chování. PTSD je spojena s intruzivními vzpomínkami a zvýšenou úzkostí. Tento stav zahrnuje změny v mozkových oblastech, jako jsou amygdala a hippocampus, které jsou zodpovědné za zpracování emocí a paměti.²³

5.2 Změny ve struktuře a funkci mozku

Dlouhodobé vystavení násilí může vést k trvalým změnám v mozkové struktuře. Studie ukazují, že u osob s PTSD dochází ke zmenšení hippocampu, což je část mozku důležitá pro paměť. Tyto změny mohou ovlivnit schopnost učení a vybavování vzpomínek.²⁴

5.3 Vliv na paměť a rozhodování

Násilí a stres mohou zkreslovat paměťové procesy. Procesy, jako je konsolidace a rekonsolidace vzpomínek, mohou vést k selektivnímu zapamatování nebo zkreslení vzpomínek. Vystavení násilí může negativně ovlivnit paměť i schopnost rozhodování.²⁵

---

²³ American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). ISBN 978-0-89042-555-8.

²⁴ Bremner, J. D., et al. (1995). Magnetic resonance imaging-based measurement of hippocampal volume in posttraumatic stress disorder related to childhood psychological and sexual abuse—a preliminary report. *Biological Psychiatry*, 39(4), 297-302.

²⁵ Gazzaniga, M. S. (2008). *Cognitive neuroscience: The Biology of the mind*. W. W. Norton & Company. ISBN 978-0-393-92795-5.

6. Selektivní paměť

Selektivní paměť je jev, při kterém si jedinec pamatuje pouze určité informace a zapomíná na jiné. Tento proces je většinou nevědomý a bývá ovlivněn osobními potřebami, emocemi nebo přesvědčeními.

6.1 Udržení pozitivního sebeobrazu:

Lidé často pamatují události, které podporují jejich pozitivní obraz o sobě, zatímco zapomínají na ty, které by mohly tento obraz narušit. Například si lépe pamatují úspěchy a komplimenty než chyby a kritiku.²⁶

6.2 Vliv emocí:

Emocionálně silné zážitky, ať už pozitivní nebo negativní, bývají zapamatovány lépe než neutrální události. Radostné okamžiky či traumatické zkušenosti zůstávají v paměti déle než běžné každodenní situace.²⁷

6.3 Současná přesvědčení:

Naše aktuální přesvědčení a postoje mohou zpětně ovlivňovat to, jak si pamatujeme minulost. Pokud někdo změní názor na určitou věc, může začít vzpomínat na minulost způsobem, který je v souladu s novým přesvědčením. Tento jev se nazývá rekonstruktivní paměť.²⁸

6.4 Příklady selektivní paměti:

6.4.1 Vztahy:

V partnerských vztazích může selektivní paměť způsobit, že si lidé pamatují buď jen pozitivní, nebo jen negativní aspekty vztahu. Po rozchodu se mohou zaměřovat na negativní vzpomínky, aby ospravedlnili konec vztahu, zatímco během zamilovanosti si pamatují jen nejlepší okamžiky.²⁹

---

²⁶ Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

²⁷ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

²⁸ Šmahel, D. (2016). Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

²⁹ Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

6.4.2 Historické události:

Lidé mají tendenci pamatovat si historické události tak, aby podporovaly jejich národní nebo kulturní identitu. Například mohou zdůrazňovat hrdinské činy svého národa a zapomínat na kontroverzní nebo negativní kapitoly historie.³⁰

6.4.3 Osobní úspěchy a selhání:

Při zpětném pohledu na své životní úspěchy a selhání si lidé často pamatují úspěchy jasněji a mají tendenci zlehčovat nebo zapomínat svá selhání. To jim pomáhá udržovat pozitivní sebevědomí a motivaci.³¹

---

³⁰ Koukolík, F. (2007). *Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy*. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

³¹ Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

7. Psychologie sebeklamu

Sebeklam je psychologický jev, při kterém jedinec věří v něco, co není pravdivé, nebo si zkresluje skutečnost, aby ochránil svůj sebeobraz či zvládl stres a úzkost. Tento jev může být vědomý nebo nevědomý a je ovlivněn řadou faktorů, včetně emocí, osobních přesvědčení a sociálních vlivů.

7.1 Mechanismy sebeklamu

7.1.1 Ochrana sebeobrazu:

Jedním z hlavních důvodů sebeklamu je ochrana pozitivního sebeobrazu. Lidé mají tendenci vnímat sebe v lepším světle, než jaká je realita, což jim pomáhá udržovat vysoké sebevědomí a vyhýbat se negativním emocím. Například mohou minimalizovat své chyby a zveličovat své úspěchy.³²

7.1.2.1.2 Emoční regulace:

Sebeklam může sloužit jako mechanismus pro regulaci emocí. Když čelí stresovým nebo traumatickým situacím, lidé mohou zkreslit skutečnost, aby snížili psychickou zátěž. Tento proces může zahrnovat popírání nepříjemných skutečností nebo reinterpetaci událostí pozitivnějším způsobem.³³

7.1.3 Kognitivní disonance:

Kognitivní disonance je stav, kdy jedinec zažívá vnitřní konflikt mezi svými přesvědčeními a chováním. Aby tento konflikt vyřešil, může se uchýlit k sebeklamu, tedy upravit své myšlenky či přesvědčení tak, aby byly v souladu s jeho chováním. Například kuřák může minimalizovat rizika spojená s kouřením, aby snížil disonanci mezi vědomím o nebezpečí kouření a svým chováním.³⁴

---

³² Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

³³ Šmahel, D. (2016). Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

³⁴ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

8. Vnímání iluze a reality

Vnímání iluze a reality může výrazně ovlivnit, jak si lidé pamatují určité události. Mozek často integruje různé smyslové vjemy a informace, aby vytvořil koherentní obraz světa. Tento proces však není vždy přesný a může vést k úpravě vzpomínek.

8.1 Iluze v krátkodobé paměti

Ztráta paměti u lidí po několika sekundách je velmi častý jev. Může ji ohrozit nějaká nečekaná událost, stresový faktor, psychická zátěž v daný moment, onemocnění a další. Mnoho vědců a expertů na krátkodobou paměť spoléhá. Na základě studií si lidé po dané události mohou pamatovat přesný popis místa, lidí, předmětů a dalších objektů, které před několika sekundami viděli. Nová studie to ale částečně vyvrací. Lidé mohou už i po několika sekundách své představy zkreslovat a přetvářet v jejich obraz, a tak se na jejich výpovědi nelze 100% spoléhat.

Experimenty s mozkem:

„Účastníci studie prošli čtyřmi testy, ve kterých jim byla předložena identická a zrcadlo vě zrcadlená písmena a byli požádáni, aby uvedli co spatřili. V prvním experimentu výzkumníci ukázali subjektům kruh šesti až osmi písmen s jedním nebo dvěma obrácenými písmeny. Poté se musí podívat na jiný kruh, aby je rozptýlil, takže ho musí ignorovat. Musí si vybrat cílový obrázek ze seznamu možností na konkrétním místě v prvním kruhu a uvést, že této možnosti důvěřují. Účastníci si byli jisti, že viděli, jak písmena vypadají, nikoli jejich odraz. Podle výzkumníků byla tato chyba způsobena jejich předchozí znalostí abecedy, která formovala jejich očekávání.“ ... „I když se zrakový podnět ztratí jen na krátkou dobu, mohou se vytvořit falešné vzpomínky. Podle autorů studie to znamená, že většina krátkodobých vzpomínek je náchylná k falešnému utváření.“³⁵

---

³⁵ ČESKÁ TELEVIZE. Paměť může být nespolehlivá i po pouhých dvou vteřinách, ukázal experiment. Online. ČT24. 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/pamet-muze-byt-nespolehliva-i-po-pouhych-dvou-vterinach-ukazal-experiment-7907>. [cit. 2024-06-18].

8.2 Mechanismy vnímání a paměť

Smyslové vjemy a iluze:

Lidský mozek neustále zpracovává obrovské množství smyslových informací. Někdy se může stát, že smyslové vjemy jsou zpracovány chybně, což vede k vnímání iluzí. Například optické iluze mohou způsobit, že lidé vidí věci, které nejsou skutečné, nebo interpretují vizuální informace nesprávně.³⁶

Úprava vzpomínek:

Vnímání iluzí může vést k úpravě vzpomínek. Když lidé vzpomínají na minulost, jejich mozek může integrovat falešné nebo zkreslené informace z iluzí do svých vzpomínek. Tento proces se nazývá rekonstruktivní paměť, při kterém jsou vzpomínky aktualizovány a přizpůsobeny novým informacím nebo vjemům.³⁷

Emocionální vliv:

Emoce hrají klíčovou roli ve vnímání a paměti. Silné emoce mohou zkreslit vnímání reality a ovlivnit, jak jsou události zapamatovány. Například traumatické události často vedou k velmi živým, ale někdy zkresleným vzpomínkám, které mohou obsahovat prvky iluze.³⁸

8.3 Příklady propojení vnímání a paměti:

Svědecké výpovědi:

V právním kontextu mohou svědecké výpovědi být ovlivněny iluzemi a zkresleným vnímáním. Svědci mohou nevědomky začlenit falešné nebo zkreslené informace do svých vzpomínek, což může ovlivnit jejich výpovědi před soudem.³⁹

Osobní zážitky:

Lidé často vzpomínají na osobní zážitky způsobem, který je ovlivněn jejich aktuálním emocionálním stavem a vnímáním. Například nostalgie může způsobit, že si lidé pamatují

---

³⁶ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

³⁷ Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

³⁸ Šmahel, D. (2016). Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

³⁹ Koukolík, F. (2007). Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

minulé události jako lepší, než ve skutečnosti byly, přičemž ignorují nebo zapomínají na negativní aspekty.⁴⁰

Média a informace:

Média mohou také ovlivnit vnímání a paměť. Například opakovaná expozice určitým zprávám nebo obrazům může způsobit, že lidé si začnou pamatovat události způsobem, který odpovídá mediálnímu zobrazení, i když toto zobrazení není přesné.⁴¹

---

⁴⁰ Vybíral, Z. (2000). Psychologie lidské komunikace. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

⁴¹ Šmahel, D. (2016). Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

9. Vědecké projekty zaměřené na změnu mysli a paměti

Projekty za druhé světové války:

Projekt MKUltra:

Projekt MKUltra byl tajný výzkumný program CIA, zahájený v roce 1953, který pokračoval až do 70. let 20. století. Cílem bylo zkoumat možnosti kontroly mysli a modifikace chování prostřednictvím chemických, biologických a radiologických prostředků. Výzkum zahrnoval experimenty s různými látkami, včetně LSD, a psychologickými technikami.⁴²

Projekt byl zahájen v laboratoři Fort Detrick. Fort Detrick je tajná americká základna pro biologický výzkum. Zahrnuje 600 budov a výzkum probíhá dodnes. V laboratoři se zkoumají různé toxiny, plísňe a nákazy.

Americká laboratoř Fort Detrick vznikla v roce 1942. Projekt MKUltra vznikl kvůli následkům, která přinesla Korejská válka. Jednalo se o americké vojáky, kteří se z války vraceli ovlivnění Komunistem. Americká vláda po tomto zjištění věřila tomu, že Sovětský svaz přišel na to, jak pozměnit americkým vojenským zajatcům mysl a uvažování, tak aby věřili komunistickému režimu.

Nově založená agentura CIA tak musela zakročit a otevřela nový projekt, který se zabýval úpravou mysli, vymýváním a psychologií. Prvními adepty na zkoušku v laboratořích CIA byli nepřátelští agenti zajatí americkou vládou. Tyto agenty tak chtěly zkoumat, přetvořit jejich mysl, tak aby jim sdělili tajné informace. K výzkumu byly využívány nejrůznější drogy, které měly podněcovat mysl a donutit lidský subjekt ke spolupráci. Tyto drogy byly dále podporovány nejrůznějšími elektrošoky a psychologickými metodami. Výzkum nebyl veden jen na experimentech na věznicích. K výzkumu byli dále zapojeni pacienti z léčeben, pacienti v nemocnicích a v ústavech pro choromyslné.

Americké projekty od druhé poloviny 20. století až do dnešní doby:

Projekt ARTICHOKE:

---

⁴² Marks, J. (1979). The Search for the "Manchurian Candidate": The CIA and Mind Control. Times Book. ISBN 978-0812907737.

Projekt ARTICHOKE, zahájený CIA v roce 1951, se zaměřoval na výzkum metod ovlivňování lidské mysli, včetně hypnózy, drog a mučení. Tento program byl předchůdcem projektu MKUltra a snažil se zjistit, jak lze manipulovat s lidským vědomím.⁴³

Projekt Stargate:

Projekt Stargate začal v 70. letech 20. století a pokračoval až do roku 1995. Tento vojenský výzkumný program USA zkoumal možnosti využití psychických schopností, jako je vzdálené vidění, pro účely národní bezpečnosti a špionáže.⁴⁴

Human Connectome Project:

Human Connectome Project (HCP) byl zahájen v roce 2009 a jeho cílem je mapování neuronálních spojení v lidském mozku. Projekt využívá pokročilé zobrazovací technologie k vytvoření detailní mapy neuronálních sítí, což pomáhá lépe pochopit organizaci myšlení a paměti.⁴⁵

BRAIN Initiative:

BRAIN Initiative (Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies), zahájená v roce 2013, se soustředí na vývoj nových technologií pro studium mozkových obvodů a jejich funkcí. Tento projekt má za cíl revoluční pokrok v chápání mozku a lepší léčbu neurologických a psychiatrických poruch.⁴⁶

DARPA's Neural Engineering System Design (NESD) Program:

Program NESD, zahájený v roce 2016, se zaměřuje na vývoj implantovatelných neural interface systémů, které mohou komunikovat s mozkovými obvody na vysoké úrovni detailu.

---

⁴³ CIA (1977). Project ARTICHOKE. Released Documents.

⁴⁴ May, E. C. (1996). The Star Gate Archives: Reports of the United States Government Sponsored Psi Program, 1972-1995. Volume 1, Remote Viewing, 1972-1984. ISBN 978-1949501003

⁴⁵ Van Essen, D. C., et al. (2013). The WU-Minn Human Connectome Project: An overview. ISBN 978-0124046579.

⁴⁶ Insel, T. R., et al. (2013). The BRAIN Initiative: Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies. Neuron, 80(3), 552-561. ISBN 978-0123970196.

Tento projekt usiluje o vylepšení schopností ovlivňování a monitorování kognitivních funkcí, což může být užitečné pro léčbu poruch paměti.⁴⁷

Projekt Bluebird:

Projekt Bluebird, zahájený CIA v roce 1950, byl předchůdcem projektů ARTICHOKE a MKUltra. Tento projekt se zaměřoval na techniky kontroly mysli pomocí hypnózy, elektrošoků a farmakologických látek.⁴⁸

Connectomics:

Connectomics zahrnuje různé mezinárodní iniciativy, jako je Evropský projekt Human Brain Project, který se snaží vytvořit detailní digitální model lidského mozku.⁴⁹

---

⁴⁷ Alivisatos, A. P., et al. (2012). The brain activity map project and the challenge of functional connectomics. *Neuron*, 74(6), 970-974. ISBN 978-0123969885.

⁴⁸ McCoy, A. W. (2017). *A Question of Torture: CIA Interrogation, from the Cold War to the War on Terror*. Henry Holt and Company. ISBN 978-0805082487.

⁴⁹ Amunts, K., et al. (2016). *Human Brain Project: neuroinformatics, neurocomputing, and brain simulation*. *Frontiers in neuroscienc*, ISBN 978-2889450274.

10. Téma lidské mysli a paměti ve výtvarném umění

Téma mysli a paměti ve výtvarném umění je bohaté a různorodé, zahrnuje zobrazení psychologických stavů, vzpomínek a snů. Umělci často využívají symboliku a metafory k vyjádření komplexních konceptů spojených s lidským vědomím a podvědomím.

V průběhu dějin umění se tento motiv objevuje v různých formách a stylech. Například surrealismus, reprezentovaný umělci jako Salvador Dalí a René Magritte, často zkoumá hranice mezi vědomím a podvědomím prostřednictvím snových a iracionálních scén. Dalího dílo *Persistence paměti* je ikonickým příkladem, kde tavené hodiny symbolizují relativitu času a nestálost vzpomínek.⁵⁰

Symbolismus, hnutí z konce 19. století, také přispělo k tomuto tématu, kdy umělci jako Gustav Klimt a Odilon Redon vytvořili díla, která zkoumají lidskou psychiku a vnitřní svět prostřednictvím bohaté ikonografie a symbolismu. Klimtovo dílo *Polibek* může být interpretováno jako metafora spojení mysli a těla.⁵¹

Moderní a současné umění pokračuje ve zkoumání tohoto tématu různými způsoby. Umělci jako Anselm Kiefer a Christian Boltanski používají materiály a koncepty paměti, historie a osobních i kolektivních vzpomínek k vytváření děl, která oslovují diváky na hluboké emocionální a intelektuální úrovni.⁵²

10.1 Surrealismus

Surrealismus jako umělecký směr se významně zaměřuje na téma mysli a paměti, přičemž často využívá iracionální a snové prvky k prozkoumání hlubších vrstev lidského vědomí a podvědomí. Umělci v tomto hnutí se inspirovali teoriemi Sigmunda Freuda o psychoanalýze a nevědomí, což vedlo k vytváření děl, která se snaží odhalit skryté touhy a obavy.

Salvador Dalí je jedním z nejvýznamnějších surrealistů, jehož práce často reflektují téma paměti a času. Jeho ikonické dílo *Persistence paměti* z roku 1931 zobrazuje tavené hodiny rozprostřené v snové krajině, což symbolizuje relativitu času a nestálost vzpomínek. Dalí tímto

---

⁵⁰ Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

⁵¹ Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

⁵² Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

dílem vyjadřuje myšlenku, že čas je flexibilní a subjektivní, přičemž naše vnímání reality je často ovlivněno našimi vlastními vzpomínkami a zkušenostmi.⁵³

René Magritte, další významný surrealista, využíval ve svých dílech paradox a iluze k zpochybnění reality a vnímání. Jeho obrazy často kombinují objekty a scény, které na první pohled nedávají smysl, což nutí diváka přemýšlet o tom, co je skutečné a co je iluze. V díle *Syn člověka* (1964) Magritte zobrazuje muže s jablkem před obličejem, což může být interpretováno jako metafora pro skryté aspekty identity a paměti, které nejsou na první pohled zřejmé.⁵⁴

Max Ernst, další klíčová postava surrealismu, ve svých dílech často zkoumá lidskou psychiku prostřednictvím technik jako frottage a koláž. Jeho dílo *Celebes* (1921) kombinuje mechanické a organické prvky, což vytváří snovou a znepokojivou atmosféru. Ernst tímto způsobem vyjadřuje komplexitu lidského podvědomí a propojení mezi pamětí a fantazií.⁵⁵

Surrealisté často pracovali s technikami automatismu, což je metoda, která umožňuje umělcům vytvářet díla bez vědomé kontroly, čímž se snaží odhalit nevědomé myšlenky a pocity. Tato metoda byla využívána například André Bretonem a Joanem Miró, kteří se snažili tímto způsobem zachytit čistou esenci lidské mysli a paměti bez racionalizace.⁵⁶

10.2 Symbolismus

Symbolismus, umělecké hnutí z konce 19. století, výrazně přispělo k tématu mysli a paměti ve výtvarném umění. Toto hnutí se zaměřovalo na vyjádření vnitřních duševních stavů, snů a vizí prostřednictvím bohaté ikonografie a symbolismu. Umělci symbolistického hnutí se snažili proniknout pod povrch viditelné reality a zkoumat skryté aspekty lidské psychiky.

Gustav Klimt, významný představitel vídeňské secese a symbolismu, často ve svých dílech propojoval motivy mysli a paměti s erotikou a smyslností. Jeho slavné dílo *Polibek* (1907-1908) je příkladem, jak symbolika a ornamentika mohou vyjadřovat hluboké emocionální a psychologické stavy. Zlaté pozadí a dekorativní prvky, které obklopují postavy, mohou být interpretovány jako ztělesnění spojení myslí a duší milenců.⁵⁷

---

⁵³ Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

⁵⁴ Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

⁵⁵ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

⁵⁶ Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

⁵⁷ Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

Odilon Redon, další významný symbolista, často pracoval s temnými a snovými obrazy, které zkoumají vnitřní svět člověka. Jeho díla často zahrnují fantaskní bytosti a surrealistické krajiny, které odrážejí nevědomé myšlenky a emoce. V díle *Černý květ* (1890) Redon používá květiny jako symboly duševních stavů a psychických proměn, přičemž každý květ ztělesňuje určitou emoci nebo vzpomínku.⁵⁸

Jean Delville, belgický symbolistický malíř, se ve svých dílech zaměřoval na mysticismus a esoteriku, čímž propojoval spirituální světy s lidskou psychikou. V díle *Škola Platóna* (1898) Delville zobrazuje filozofickou školu jako prostor, kde se setkávají různé úrovně vědomí a poznání. Postavy v obraze symbolizují různé aspekty lidské mysli a jejich vzájemnou interakci, což vytváří komplexní obraz vnitřního světa.⁵⁹

Symbolismus také pracoval s literárními a mytologickými odkazy, které umělcům umožňovaly prozkoumat téma paměti a mysli prostřednictvím známých příběhů a postav. Tímto způsobem umělci jako Gustave Moreau a Fernand Khnopff vytvářeli díla, která nejenže byla vizuálně působivá, ale také hluboce intelektuální a psychologicky nabitá.⁶⁰

10.3 Moderní a současné umění

Anselm Kiefer, významný německý umělec, často pracuje s tématy paměti, historie a mytologie. Jeho díla často zahrnují použití materiálů jako olovo, popel a hlína, které symbolizují tíhu historie a vzpomínek. V díle *Sulamith* (1983) se Kiefer zabývá otázkami paměti a zapomnění v kontextu holokaustu, čímž vytváří hluboce emotivní a intelektuálně náročná díla, která oslovují kolektivní paměť společnosti.⁶¹

Christian Boltanski, francouzský umělec, se často zaměřuje na téma paměti, identity a ztráty. Jeho instalace a fotografie zkoumají osobní i kolektivní vzpomínky, často prostřednictvím archivních materiálů, starých fotografií a nalezených objektů. V díle *Les Archives de C.B.* (1989) Boltanski shromažďuje a vystavuje osobní předměty a dokumenty,

---

⁵⁸ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

⁵⁹ Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

⁶⁰ Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

⁶¹ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

čímž vytváří meditaci nad tím, jak jsou vzpomínky uchovávány a jak mohou být ztraceny nebo zapomenuty.⁶²

Tracey Emin, britská umělkyně spojená s hnutím Young British Artists, často ve svých dílech zpracovává osobní vzpomínky a emocionální zážitky. Její ikonická instalace *My Bed* (1998) představuje její vlastní neustlanou postel, obklopenou osobními předměty a nepořádkem. Toto dílo se stalo symbolem introspektivního pohledu na paměť a osobní historii, odhalující intimní detaily ze života umělkyně.⁶³

V současném umění je také patrný zájem o digitální a mediální technologie, které umožňují nové způsoby, jak prozkoumávat a zaznamenávat paměť. Umělci jako Bill Viola a Nam June Paik využívají video a interaktivní média k vytváření děl, která zkoumají vztahy mezi technologií, pamětí a lidskou zkušeností. Viola ve svých video instalacích často pracuje s tématy jako smrt, zrození a transcendentální zkušenosti, které propojují individuální a kolektivní paměť.⁶⁴

---

⁶² Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

⁶³ Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

⁶⁴ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

11. Výběr tématu

Výběr tématu mé bakalářské práce, která se zaměřuje na ovlivňování lidského myšlení a vzpomínek, vychází z mého zájmu o kognitivní vědy. Ty se zabývají vědomím, myšlením a inteligencí. Spojují tak filozofii, psychologii, neurovědu, IT a další vědy. Téma je pro mě fascinující a zároveň jsem se ho snažila pojmout umělecky. Proto jsem se zaměřila na zajímavé odvětví tohoto tématu, a to je fascinace jak lze s lidskými vzpomínkami, myšlenkami a lidskou pamětí manipulovat a měnit ji. Můj zájem tedy vedl k experimentům na lidských subjektech spojené s úpravou vzpomínek a paměti. Experimenty jsou však často nepodložené, tudíž jejich zcela pravdivá verze nikdy nebyla potvrzena, z důvodu utajení vládou. Tyto experimenty probíhaly již v minulém století a probíhají dodnes. Ani dnes nevíme přesně co se v laboratořích odehrává a jaký je přesný záměr těch, kteří tyto experimenty vedou.

Na obrazech jsem znázornila lidskou postavu, na které právě probíhá experiment. Postava nemá přesný realistický popis. Nelze říci, jestli se jedná o muže nebo ženu. Tuto možnost výběru pohlaví jsem nechala na diváka, kam ji sám přiřadí. Jde o vyjádření lidského subjektu jako oběti. Na scénách se dále nacházejí abstraktně zobrazené postavy vědců, provádějící experiment. Nejedná se o konkrétní scénu ze zmíněných projektů v bakalářské práci, ale jde o mou představu, jak by takový proces mohl probíhat. Tyto scény byly tvořeny koláží. Hlavní objekt znázorňující symboliku experimentu je maska nebo helma určená jako nástroj k transformaci lidské paměti.

Inspirace

Inspiraci jsem čerpala od umělců, zabývajících se tématem lidské mysli a paměti. Mezi inspirační umělce jsem zařadila výtvarníky tvořící malbu, konceptuální umění, fotografii a další formy výtvarného umění. Zaměřila jsem se nejenom na jejich myšlenkové pojetí tématu, ale i o samotné provedení v uměleckých dílech. Práce jsou velmi rozmanité a nabízí tak široký pohled na provedení a uchopení tématu lidské mysli, paměti a vzpomínek.

Luc Tuymans, belgický malíř, se intenzivně zabývá tématem lidské paměti a mysli. Jeho díla často reflektují historické události a kolektivní vzpomínky, využívají tlumenou barevnou paletu a jednoduché kompozice, aby evokovala pocit melancholie a ztráty.⁶⁵

---

⁶⁵ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

Christian Boltanski, francouzský umělec, se ve své tvorbě intenzivně zaměřuje na témata lidské paměti, identity a ztráty. Jeho díla často zahrnují instalace a fotografie, které zkoumají osobní i kolektivní vzpomínky pomocí archivních materiálů, starých fotografií a nalezených objektů.

Boltanski také často tematizuje kolektivní paměť a trauma, jak je vidět v jeho instalaci *Monument* (1986), která se skládá z fotografií neznámých dětí osvětlených malými žárovkami. Tento objekt vytváří dojem pietního místa a nutí diváka rozjímat nad anonymitou a pomíjivostí lidského života.⁶⁶

Obrázek 1 – Christian Boltanski – *Monument*, 1986 (Artsy, 2024)

Obrázek 2 – Christian Boltanski – *Lycée Chases*, 1987 (Artsy, 2024)

---

⁶⁶ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

Obrázek 3 – Christian Boltanski – *Tiroir*, 2008 (Artsy, 2024)

Gerhard Richter, významný německý umělec, se ve své tvorbě intenzivně zabývá tématem lidské paměti a mysli, často prostřednictvím malby, fotografie a abstraktního umění. Richterovy práce zkoumají, jak jsou vzpomínky a historické události zachycovány a interpretovány.

Ve svých abstraktních dílech, jako je *Abstract Painting* (1977), Richter zkoumá emocionální a psychologické aspekty lidské mysli. Používá techniku stírání a překrývání barev, aby vytvořil díla, která evokují pocity neuchopitelnosti a proměnlivosti vzpomínek.⁶⁷

---

⁶⁷ Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

12. Technologický postup

Výsledným obrazům předcházely skici, které jsou malovány akvarelovou technikou na velmi jemný akvarelový papír. Jsou zde zachyceny prvotní nápady a návrhy pro finální provedení malby. Skici jsou velmi lazurní, nešlo mi zde primárně o přesné znázornění scén. Sloužily především jako zkouška barevného provedení a kombinace. Akvarelové barvy byly nanášeny kulatým štětcem, abych docílila lazurních vrstev.

Následným krokem byla příprava na finální malbu. Výběr formátů a techniky malby. Jako techniku jsem zvolila malbu akrylovými barvami a spreji. A jako podložku bavlněné plátno, které jsem ručně napínala na dřevěný rám (blindrám). Bavlněné plátno jsem natřela plochým štětcem vodou. Voda zaručila krásné vyplutí plátna. Podkladový nátěr malby jsem zvolila akrylový šeps, který obsahuje akrylátovou disperzi. Ten pak po zaschnutí vytvoří voděodolný film.

Malby jsem malovala kombinovanou technikou. Chtěla jsem, aby technika malby byla experimentem jako téma samotné: kladení barevných vrstev na sebe, tak aby bylo docíleno prostoru a hloubky mezi jednotlivými barevnými plochami, krytí jednotlivých vzorů ad. První vrstva byla nanášena smícháním akrylové barvy jednoho odstínu s akrylovým šepsem, rozetřena po celém povrchu stěrkou, tak aby byla vynechána mnou vybraná místa a prosvítalo zde plátno. Na tuto vrstvu jsem dále rozkreslila velmi lazurními barvami konkrétní scény. Technologický postup jsem volila od nejtmašších ploch až po nejsvětější místa. Kombinace barev, které jsem využila byly nanášeny záměrně tak, aby se v barevnosti obrazů odráželo téma samotné. Barvy jsem ze začátku nanášela lazurně, následně jsem je nanášela více pastózně. Jako médium jsem využívala vodu. Pro malbu velkých ploch jsem zvolila ploché štětce a štětky. Pro malbu detailních ploch pak naopak malé kulaté štětce. Finální vrstva byla nanášena za pomoci akrylových sprejů, které jsem stříkala přes šablony. Ty pak na plátně vytvářely vzor a strukturu, které jsem chtěla docílit.

13. Skici

Technika: Akvarel na papíře A3

Obrázek 4 – Začátek experimentu (vlastní fotografie)

Obrázek 5 – Lidský subjekt 1 (vlastní fotografie)

Obrázek 6 – Lidský subjekt 2 (vlastní fotografie)

Obrázek 7 – Konec experimentu (vlastní fotografie)

14. Malby

14.1 Obraz č. 1. - Začátek experimentu

Obraz *Začátek experimentu* vyobrazuje vědce soustředěného na vytváření helmy určené k úpravě vzpomínek a myšlenek. Toto dílo se snaží zachytit okamžik vědeckého průlomu, kde se technologie a lidská mysl setkávají v procesu, který může výrazně ovlivnit naše vnímání reality a paměti. V centru kompozice stojí vědec, jehož výraz napovídá o maximálním soustředění a zaujetí. Jeho pohled je pevně upřen na rozpracovanou helmu, která se stává symbolem jakéhosi moderního alchymistického úsilí — transformace lidské mysli pomocí technologie. Barvy a světlo v obraze hrají klíčovou roli ve vytvoření atmosféry.

Obrázek 8 – Začátek experimentu – akryl na plátně, 120×100 (vlastní fotografie)

14.2   **Obraz č. 2. – Lidský subjekt 1**

Obraz *Lidský subjekt 1* zachycuje fascinující a zároveň znepokojivý moment, kdy lidská postava je podrobena vědeckému zkoumání. Hlavním prvkem, který okamžitě upoutá divákovu pozornost, je helma nasazená na hlavě subjektu, která slouží k úpravě vzpomínek a myšlenek. Toto dílo se snaží vizualizovat nejen technologický pokrok, ale také etické a morální otázky, které s sebou nese manipulace s lidskou myslí.

Obrázek 9 – *Lidský subjekt 1* – akryl na plátně, 180×120 (vlastní fotografie)

14.3   **Obraz č. 3. – Lidský subjekt 2**

Obraz *Lidský subjekt 2* představuje dramatický a intenzivní moment, kdy lidská postava je negativně ovlivňována experimentem. Toto dílo se zaměřuje na zachycení emocí a fyzického stavu subjektu, který prochází procesem úpravy vzpomínek a myšlenek pomocí helmy nasazené na hlavě. Cílem tohoto obrazu je vyvolat v divákovi nepříjemné pocity a hlubší reflexi nad etickými a morálními otázkami spojenými s takovým experimentováním.

Obrázek 10 – *Lidský subjekt 2* – akryl na plátně, 150×110 (vlastní fotografie)

14.4   **Obraz č. 4. – Konec experimentu**

Obraz *Konec experimentu* představuje dramatický a emotivně nabitý moment, kdy lidská postava končí svou účast v experimentu, který ji negativně ovlivnil. Ruce, kolem postavy, patřící vědcům, symbolizují trvalý pocit sužování a bezmoci. Tyto ruce nejenže sahají po postavě, ale mohou ji také pevně držet, čímž znázorňují, že subjekt nikdy nedostane šanci uniknout vlivu tohoto výzkumu. Jaké psychologické a emocionální následky může mít manipulace s lidskou myslí? Jaký je vztah mezi vědou a lidskostí, když jde o kontrolu a moc nad jednotlivcem?

Obrázek 11 – *Konec experimentu* – akryl na plátně, 110×80 (vlastní fotografie)

15. Závěr

V teoretické části bakalářské práce se zabývám problematikou úprav lidské paměti a vzpomínek, s důrazem na manipulaci za pomoci chemických látek a přístrojů. Zkoumám, jak lidská paměť funguje a jak ji lze ovlivnit, či dokonce ohrozit. Téma přitahuje pozornost svou tajemností a nevysvětlitelností, jelikož mnoho experimentů v této oblasti bylo vládami utajeno a dosud existují místa, kde probíhají neznámé aktivity. Vybrané téma má také výrazný sci-fi nádech, což je další faktor, který přispívá k jeho fascinaci. I když se tyto experimenty mohou zdát jako science fiction, již ve 20. století byly prováděny na lidských subjektech. V práci jsem nejprve představila fungování lidské paměti, poté jsou rozebrány různé metody a techniky, jak ji lze manipulovat. Tato problematika je zkoumána nejen z vědeckého, ale i z etického hlediska, s ohledem na potenciální rizika a dopady na jedince i společnost. Velký důraz jsem kladla na propojení tématu s výtvarným uměním. Proto jsem v práci uvedla směry, které se tímto tématem zabývaly a představila jsem několik výtvarníků. Vybrala jsem zástupce umělců, kterými jsem se inspirovala pak dále v praktické části. I přesto že jsem si zvolila médium malbu, snažila jsem se obohatit nejenom z malířských děl, ale také z jiných technik výtvarného umění.

Závěrem lze říci, že praktická část bakalářská práce nejenže prozkoumala složité a fascinující téma chaosu a úpravy lidských vzpomínek a paměti, ale také mě osobně obohatila o hlubší pochopení těchto procesů. Díla vytvořená v rámci tohoto projektu poskytují divákovi možnost nahlédnout do komplikovaného světa lidské mysli, povzbudit jej k zamyšlení nad vlastními vzpomínkami a jejich spolehlivostí a představit si, jak malá změna může významně ovlivnit interpretaci reality. Vědecký a umělecký přístup k tomuto tématu se ukázal být velmi plodný, což otevírá cestu k dalšímu zkoumání a tvorbě v této oblasti. Tato práce by mohla pro mne sloužit jako základ pro budoucí projekty.

16. Zdroje

Prameny

Konzultace s panem doktorem Davidem Jedličkou

Seznam použité literatury:

Alivisatos, A. P., et al. (2012). *The brain activity map project and the challenge of functional connectomics*. Neuron, 74(6), 970-974. ISBN 978-0123969885.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). ISBN 978-0-89042-555-8.

Amunts, K., et al. (2016). *Human Brain Project: neuroinformatics, neurocomputing, and brain simulation*. Frontiers in neuroscienc, ISBN 978-2889450274.

HORÁČEK, Radek. *Umění bez revolucí?: Proměny soudobého výtvarného umění*. 2. Books & Pipes, 2019. ISBN 978-80-7485-191-9.

Insel, T. R., et al. (2013). *The BRAIN Initiative: Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies*. Neuron, 80(3), 552-561. ISBN 978-0123970196.

Johnson, R. (2005). *Symbolism and Art*. New York: HarperCollins. ISBN 978-0060831456.

KAŠOVÁ, Jitka, ed. *Svět médií: [tvořivé náměty pro výuku průřezových témat na 2. stupni ZŠ]*. Praha: Josef Raabe, c2011, 1 sv. (různé stránkování). Dobrá škola. Průřezová témata na 2. stupni ZŠ, 2. ISBN 978-80-86307-72-5.

Koukolík, F. (2007). *Lidský mozek: Funkce, struktury, poruchy*. Galén. ISBN 978-80-7262-486-4.

KRATOCHVIL, Jen. *Daniel Pitín Papírová věž*. Praha: Galerie Rudolfinum, 2019. ISBN 978-80-86443-48-5.

Lein, E. S., et al. (2007). *Genome-wide atlas of gene expression in the adult mouse brain*. Nature, ISBN 978-0387830612.

LOSOS, Ludvík. *Techniky malby*. Praha: Aventinum, 1994. Umělcova dílna. ISBN 80-85277-03-4.

Marks, J. (1979). *The Search for the "Manchurian Candidate": The CIA and Mind Control*. Times Book. ISBN 978-0812907737.

May, E. C. (1996). *The Star Gate Archives: Reports of the United States Government Sponsored Psi Program, 1972-1995*. Volume 1, Remote Viewing, 1972-1984. ISBN 978-1949501003

McCoy, A. W. (2017). *A Question of Torture: CIA Interrogation, from the Cold War to the War on Terror*. Henry Holt and Company. ISBN 978-0805082487.

MORTIMER, Justin a Freya KIDDIE COOPER. *Justin Mortimer - Hoax*. Anomie Publishing, 2018. ISBN 978-1910221143.

PIJOÁN, José. *Dějiny umění*. Praha: Knižní klub, 2000. ISBN 80-242-0217-4.

PRÁGER, Libor. *Iluze reality a realita iluze. Kognitivně naratologická analýza krátkých próz Iana McEwana*. 2012, 161 s. Disertace. Univerzita Palackého, Katedra anglistiky a amerikanistiky. Vedoucí práce Josef Jařab.

Smith, L. (2010). *The Surrealists*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0500203910.

Šmahel, D. (2016). *Psychologie a internet: Děti dospívající v kyberprostoru*. Grada. ISBN 978-80-247-5614-6.

URBAN, Otto M. *Tajemné dálky: symbolismus v českých zemích 1880-1914*. [Řevnice]: Arbor vitae, c2014. ISBN 978-80-7467-051-0.

Van Essen, D. C., et al. (2013). *The WU-Minn Human Connectome Project: An overview*. ISBN 978-0124046579.

Vybíral, Z. (2000). *Psychologie lidské komunikace*. Portál. ISBN 80-7178-308-3.

Williams, M. (2012). *Memory in Contemporary Art*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0226894457.

Seznam elektronických zdrojů:

ARTSY. *Artsy.net*. 2024. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/christian-boltanski-tiroir-1>. [cit. 2024-06-17].

ARTSY. *Artsy.net*. 2024. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/christian-boltanski-lycee-chases>. [cit. 2024-06-17].

ARTSY. *Artsy.net*. 2024. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/christian-boltanski-monument>. [cit. 2024-06-17].

Baddeley, A. (2000). *The episodic buffer: a new component of working memory?* Trends in Cognitive Sciences, 4(11), 417-423.

Bliss, T. V. P., & Collingridge, G. L. (1993). *A synaptic model of memory: long-term potentiation in the hippocampus*. Nature, 361(6407), 31-39.

Bremner, J. D. (2006). *Traumatic stress: effects on the brain*. Dialogues in Clinical Neuroscience, 8(4), 445-461.

Bremner, J. D., et al. (1995). *Magnetic resonance imaging-based measurement of hippocampal volume in posttraumatic stress disorder related to childhood psychical and sexual abuse-a preliminary report*. Biological Psychiatry, 39(4), 297-302.

CIA (1977). *Project ARTICHOKE*. Released Documents.

ČESKÁ TELEVIZE. *Paměť může být nespolehlivá i po pouhých dvou vteřinách, ukázal experiment*. Online. ČT24. 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/pamet-muze-byt-nespolehliva-i-po-pouhych-dvou-vterinach-ukazal-experiment-7907>. [cit. 2024-06-18].

Gazzaniga, M. S. (2008). *Cognitive neuroscience: The Biology of the mind*. W. W. Norton & Company. ISBN 978-0-393-92795-5.

- Gazzaniga, M. S. (2008). *Cognitive neuroscience: The biology of the mind*. W. W. Norton & Company.
- Smith, E. E. & Kosslyn, S. M. (2013). *Cognitive Psychology: Mind and Brain*. Prentice Hall.
- Squire, L. R. (2004). *Memory systems of the brain: A brief history and current perspective*. *Neurobiology of Learning and Memory*, 82(3), 171-177.

17. Seznam obrázků

Obrázek 1 – Christian Boltanski – Monument, 1986 (Artsy, 2024)	29
Obrázek 2 – Christian Boltanski – Lycée Chases, 1987 (Artsy, 2024)	29
Obrázek 3 – Christian Boltanski – Tiroir, 2008 (Artsy, 2024).....	30
Obrázek 4 – Začátek experimentu (vlastní fotografie).....	32
Obrázek 5 – Lidský subjekt 1 (vlastní fotografie)	32
Obrázek 6 – Lidský subjekt 2 (vlastní fotografie)	33
Obrázek 7 – Konec experimentu (vlastní fotografie)	33
Obrázek 8 – Začátek experimentu – akryl na plátně, 120×100 (vlastní fotografie)	34
Obrázek 9 – Lidský subjekt 1 – akryl na plátně, 180×120 (vlastní fotografie).....	35
Obrázek 10 – Lidský subjekt 2 – akryl na plátně, 150×110 (vlastní fotografie).....	36
Obrázek 11 – Konec experimentu – akryl na plátně, 110×80 (vlastní fotografie).....	37